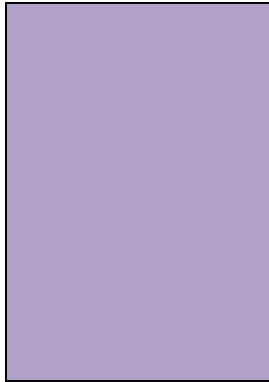

**ЩОДО ПИТАННЯ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ
УКРАЇНИ**

Івашко Олена Анатодіївна

к.е.н., доцент кафедри фінансів та оподаткування
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

**IN RELATION TO THE QUESTION OF IMPROVEMENT OF INVESTMENT
CLIMATE OF UKRAINE**

Olena Ivashko

Ph.D., assistant professor of the Department of Finances and Taxes
Lesya Ukrainka Eastern European National University
Lutsk, Ukraine

Анотація. Стаття присвячена визначенню проблем, які перешкоджають формуванню сприятливого інвестиційного клімату України. Визначено пріоритети інвестиційної політики держави в умовах кризових явищ в економіці. Обґрунтовано необхідність відновлення діяльності спеціальних режимів інвестування в Україні.

Abstract. The article is dedicated to the determination of problems which hinder forming of favorable investment climate of Ukraine. Certainly priorities of investment policy of the state are in the conditions of the crisis phenomena in an economy. Grounded necessity of proceeding in activity of the dedicated modes of investing for Ukraine.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, спеціальні режими інвестиційної діяльності, вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку.

Keywords: investments, investment climate, special investment regimes, free economic zones, territories of priority development.

An entry. One of important factors providing of development of region there is bringing and effective use of investment resources. It is predefined that investments touch all spheres of economic activity of region and country on the whole and create many possibilities for successful realization of the put aims. On the modern stage of development of economy of Ukraine there was an objective necessity of activation of investment activity, increase of investment attractiveness of regions, with the purpose of the economy growing of Ukraine and its regions.

Raising of problem research. The considerable territorial distributing of natural, economic and social terms stipulated considerable territorial differences in a structure, mechanisms and activity of investment activity, in the regions of Ukraine. An investment attractiveness is the main condition of forming of investment climate of region.

Results of research. It should be noted that the main factors that worsened the investment climate in Ukraine, were: unstable political situation and the lack of social consensus on increasing concerning the quality and depth of reforms; narrow internal market, low solvent demand of enterprises and the population; low profitability of most businesses in all spheres of economic activity what makes imports more profitable in comparison with to foreign investment and production expansion; high level and distorted structure of production costs; imperfect corporate and investment legislation, unsatisfactory protection of rights for shallow shareholders; excessive tax pressure on legitimate economy, at the same time "shadowing" almost half of national production; deformed currency, payment crisis, the dominance of low liquid surrogates; high level of corruption and organized crime; low business culture and reluctance of modern technology business; lack of market infrastructure and so on.

By the action of these factors one can explain the legal and illegal outflow of capital from Ukraine, whose volume for the last ten years, according to experts, makes more than 20 million USD. Every year 3-5 million USD is illegally derived from the country, first of all in the offshore and to Cyprus, which according to Ukrainian legislation is not an offshore zone.

Consequently, to improve the financial situation high authorities systematically made attempts to state regulation of investment process in Ukraine. Rather effective mechanism at the regional level is to take advantage of free economic zones (FEZ) and the territories of priority development (TPD). World practice confirms the positive influence of FEZ and TPD on the regional development. At the beginning of the XXI century in industrially developed countries operated from 800 to 1200 FEZ, covering nearly 27 million employees.

Creation in Ukraine first special (free) economic zones (SEZ) and then territories of priority development (TPD) was predefined by the necessity to attract foreign investments and promote them; to stimulate production development and enhance businesses cooperation with foreign investors to increase exports of goods and services; to increase currency earnings; to supply high quality products and services to the domestic market; to attract and introduce new technologies, market methods of management, market infrastructure development; to improve natural and human resources; to accelerate the local socio-economic development and Ukraine in general.

The purpose of the introduction of a special investment regime was investment in priority economic activities to solve social and economic problems of deprived areas whose economy suffered from substantial losses from structural changes, primarily in coal regions, cities with a high proportion of the military-industrial complexes, and also regions whose populations suffered mostly from technological and environmental disasters.

At the same time, already the first attempts to create them stumbled into opposition from various political parties, and the lack of an appropriate legal framework and financial mechanism of their operation created serious obstacles of

their functioning. In Ukraine there were established eleven SEZ and in nine regions special regimes of investment activity were introduced.

That is both SEZ and PDT in Ukraine were created with the same purpose - to solve the problems of employment, to enhance foreign trade, to attract foreign investment, to stimulate scientific and technological exchange, to achieve a new innovation quality of economy, to expand export base and development of import substitution.

However, with the existing positive results of SEZ and PDT functioning there is a number of problems that do not allow the use these methods with maximum efficiency to promote the economic development of Ukraine. So if seven years ago in Ukraine problems of expediency of SEZ and PDT creation were acutely discussed, today we are dealing with another process - a temporary suspension of SEZ and PDT functioning in Ukraine and unpromising forecasts and ideas for their elimination.

According to the told above, we select the following major warning related to the economic feasibility of introducing of special investment regimes in Ukraine:

Firstly, the introduction of a large number of special investment regimes creates opportunities for duty-free import of goods;

Secondly, providing benefits to certain enterprises rotates by the additional tax burden for others;

Thirdly, subjects of PDT do not pay taxes, what in the end affects the fiscal adequacy of the budget.

The low level of investment attractiveness and therefore ineffective activity of the portion of a predetermined PDT is predefined by imperfect government policies, including instability and volatility of legal regulation that can lead to the development of corruption and abuse of privileges. However, practical experience suggests that for potential investors benefits are not the main things, but state guarantees of total legislative stability. If you compare the experience of neighbouring states of Poland, these territorial entities on its territory are established for a period of 20 years (in the Ukraine a term is ranging from 15 to 60 years). Polish government plans to liquidate special investment regimes in 2016 after the existing period of the SEZ and PDT. This

example indicates the presence of government guarantees by the government of the neighbouring state, and allows to business-SEZ and TPD to operate successfully, to receive benefits to pay certain taxes till the end of the agreement with the state. But in our country such guarantees are absent, because the activities of SEZ and PDT stopped in 5 years from the beginning of their activities.

Ukrainian PDT were also unattractive to investors because of a lack of effective management at the stage of their formation and their poor planning, namely: unsuccessful choice place for PDT (territory with underdeveloped infrastructure, lack of natural and human resources, not large enough market) and improperly determined size of the zone that requires considerable initial investment for creation of infrastructure.

At the same time, along with the existing negative aspects in the creation and function of PDT, there was a number of advantages. And namely due to PDT a large proportion of foreign capital has been involved to the economy of the country that has led to the filling of budget by substantial amounts of tax resources and as a result, social and economic state of the state in general and the region in particular increased.

Introducing PDT in Ukraine provided for the creation of financial and investment framework for raising the priority sectors of the economy, as well as for employment and income growth of population. Namely that was supposed to be the aim of PDT in the second stage of their development (2007 and 2010). Elimination of such zones is appropriate only if there were no significant results on the first phase of their functioning. Experience of other countries shows that PDT with appropriate government influence is a catalyst for the formation of well-functioning open economy.

Conclusions. Thus, analyzing the reasons of the negative investment climate in Ukraine one can conclude that it is necessary for its improvement:

1. To ensure investment security by making production savings and investments at the level that provides the required rates of expanded reproduction, restructuring and technological upgrading of the economy.

2. Investment security of Ukraine must also include maintaining of the optimal ratio of national and foreign investments.

3. To provide adequate funding for scientific and technological sphere.

4. To improve the legal framework for regulation of the financial sector including the improvement of investor protection.

5. To conduct an active policy of state protection of national capital positions and to stimulate not only the quantitative growth of foreign direct investments, but also their qualitative parameters.

So, today, of course, Ukraine requires certain transformations to improve internal and external investment processes. The successful combination of national and regional investment policy will provide the necessary conditions for enabling the functioning of the investment market in Ukraine. Existing improvements and trends in the investment market must be maintained and developed, and it is impossible to do without certain right decisions. Any management decisions should be justified on the basis of scientific approaches, systems, forecasting, modelling of certain conditions and situations. Therefore, namely the development and use of modern models of the investment market in Ukraine will provide the appropriate level of sustainability of regional investment processes, and this, in its turn, will lead to improvement of the investment climate in the country and its regions, revitalize the national investment activity, strengthen Ukraine's position in the world rankings of investment - attractive countries.

Literature

1. O. Ivashko. Financial mechanism of special investment regimes in Ukraine [monograph] / O. Ivashko. - Lutsk, Volyn artistic agency "Teren". – 2011. – 220 p.

2. Investment climate in Ukraine. [Electronic resource]. - Mode of access: [www.me.gov.ua / ... / invest_klimat% 2004_12](http://www.me.gov.ua/.../invest_klimat%2004_12).

Щодо питання покращення інвестиційного клімату України

Івашко О. А.

Одним з важливих факторів забезпечення розвитку регіону є залучення та ефективне використання інвестиційних ресурсів. Це зумовлено тим, що інвестиції торкаються усіх сфер господарської діяльності регіону та країни в цілому і створюють багато можливостей для успішної реалізації поставлених цілей. На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, підвищення інвестиційної привабливості регіонів з метою економічного зростання України та її регіонів.

Значний територіальний розподіл природних, економічних та соціальних умов зумовив значні територіальні відмінності у структурі, механізмах й активності інвестиційної діяльності в регіонах України. Інвестиційна привабливість є головною умовою формування інвестиційного клімату регіону.

2. Чинники, що погіршували інвестиційний клімат України

Слід зазначити, що основними чинниками які погіршували інвестиційний клімат в Україні, були:

- нестабільна політична ситуація та відсутність суспільного консенсусу щодо збільшення якості та глибини реформ;
- вузькість внутрішнього ринку, низький платоспроможний попит підприємств і населення;
- низька прибутковість більшості підприємств в усіх сферах господарської діяльності, що робить більш вигідним імпорту у порівнянні з залученням іноземних інвестицій та розширенням виробництва;
- високий рівень та спотворена структура витрат на виробництво; недосконале корпоративне та інвестиційне законодавство, незадовільний захист прав дрібних акціонерів;

- надмірний податковий тиск на легальну економіку при одночасній “тінізації” майже половини національного виробництва;
- деформований грошовий обіг, платіжна криза, домінування низьколіквідних грошових сурогатів;
- високий рівень корупції та організованої злочинності;
- низька ділова культура та небажання впровадження сучасних технологій ведення бізнесу;
- нерозвиненість ринкової інфраструктури тощо.

Саме дією перелічених чинників пояснюється легальний і нелегальний відтік капіталів з України, обсяг якого за десять останніх років за оцінками експертів складає понад 20 млрд .дол. США. Щорічно з країни незаконно виводиться 3-5 млрд. дол. США., насамперед в офшори, а також на Кіпр, який згідно з українським законодавством не є офшорною зоною.

3. Необхідність та умови запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності в Україні

Відтак, для поліпшення фінансового становища вищі органи державної влади систематично здійснювали спроби державного регулювання інвестиційного процесу в Україні. Досить дієвим механізмом на регіональному рівні є використання переваг вільних економічних зон (ВЕЗ) і територій пріоритетного розвитку (ТПР). Світова практика підтверджує позитивний вплив ВЕЗ та ТПР на розвиток регіонів. На початок XXI ст. у промислово розвинених країнах світу функціонувало від 800 до 1200 ВЕЗ, які охопили майже 27 млн. працівників.

Створення в Україні спочатку спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ), а згодом територій пріоритетного розвитку (ТПР) було зумовлено необхідністю активізації залучення іноземних інвестицій і сприяння їм; стимулювання розвитку виробництва та активізації спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг; зростання валютних надходжень; поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції і послуг; залучення і впровадження нових технологій,

ринкових методів господарювання, розвитку ринкової інфраструктури; покращення використання природних і трудових ресурсів; прискорення локального соціально-економічного розвитку та України загалом.

Разом з тим, уже перші спроби їх створення наштовхнулись на протидію з боку різних політичних сил, а відсутність відповідної правової бази та фінансового механізму їх функціонування створювали неабиякі перешкоди їх функціонуванню. В Україні було створено одинадцять СЕЗ і в дев'яти регіонах були запроваджені спеціальні режими інвестиційної діяльності.

Метою запровадження спеціального режиму інвестування було залучення інвестицій у пріоритетні види економічної діяльності для вирішення соціально-економічних проблем депресивних територій, економіка яких зазнала суттєвих втрат за структурних змін, у першу чергу вугільних регіонів, міст з високою питомою вагою підприємств військово-промислового комплексу, а також регіонів, населення яких найбільш постраждало від техногенних та екологічних катастроф.

Тобто і ВЕЗ і ТПР в Україні створювалися з однаковою метою – вирішення проблем зайнятості, активізації зовнішньої торгівлі, залучення іноземних інвестицій, поживлення науково-технічного обміну, досягнення нової інноваційної якості економіки, розширення експортної бази або розвитку імпортозаміщення.

Однак, разом із наявними позитивними результатами функціонування СЕЗ і ТПР існує низка проблем, які не дозволяють використовувати ці режими з максимальною ефективністю для стимулювання економічного розвитку України. Отож, якщо ще сім років тому в Україні гостро дискутувались проблеми доцільності створення СЕЗ і ТПР, то вже сьогодні маємо справу ще з одним процесом — тимчасовим призупиненням діяльності СЕЗ і ТПР в Україні та неперспективними прогнозами й ідеями щодо їх ліквідації.

Необхідно зазначити, що Законами України „Про Державний бюджет України на 2004-2009 рр.” було запроваджено мораторій на створення нових і розширення діючих спеціальних (вільних) економічних зон та спеціальних

режимів інвестиційної діяльності на нових територіях. Також встановлено мораторій на розгляд і схвалення (затвердження) нових інвестиційних проектів у СЕЗ та на ТПР.

Спільною рисою більшості українських ТПР була вимога значних за обсягом інвестицій для отримання пільг з оподаткування (у багатьох випадках – від 250 тис. до одного млн. дол. США і більше). Гранична межа мінімального вкладення інвестицій свідчить про те, що інвестиційні проекти, які реалізувалися, були призначені, перш за все, для великого бізнесу. Зробивши таким чином ставку на великих інвесторів законодавці пройшли повз 99% вітчизняних підприємців.

Низький рівень інвестиційної привабливості, а отже, неефективність діяльності певної частини проголошених ТПР зумовлюється недосконалою урядовою політикою, зокрема нестабільністю та непрозорістю законодавчого регулювання, що може призвести до розвитку корупції та зловживання пільгами. Втім, практичний досвід свідчить, що для потенційних інвесторів головне не пільги, а державні гарантії загальної законодавчої стабільності. Якщо порівняти досвід сусідньої держави Польщі, то такі територіальні утворення на її території створені терміном на 20 років (в Україні ж термін коливається в межах від 15 до 60 років). Ліквідувати спеціальні режими інвестиційної діяльності уряд Польщі планує у 2016 році по закінченні строків існування ВЕЗ і ТПР. Даний приклад свідчить про наявність державних гарантій з боку уряду сусідньої держави і дає можливість підприємствам-суб'єктам ВЕЗ і ТПР успішно функціонувати, отримувати пільги по сплаті певних податків до закінчення угоди з державою. Натомість в нашій державі такі гарантії відсутні, оскільки діяльність ВЕЗ і ТПР призупинили вже через 5 років з початку їх діяльності.

Українські ТПР були непривабливими для інвесторів також через відсутність ефективного менеджменту на етапі формування та неякісне їх планування, а саме: невдалий вибір місця для ТПР (територія із слаборозвинутою інфраструктурою, недостатньою кількістю природних та трудових ресурсів, не

досить містким ринком) та нераціонально визначений розмір зони, що потребує чималих початкових капіталовкладень на створення інфраструктури.

Разом з тим, поряд із наявними негативними рисами у створенні й функціонуванні ТПП, спостерігався і ряд переваг. А саме через ТПП залучалася значна частка іноземного капіталу у економіку країни, що в призвело до наповнення бюджету значними обсягами податкових ресурсів і, як наслідок, зріс соціально-економічний стан держави в цілому і регіонів зокрема.

Запроваджуючи ТПП в Україні, передбачалося створення матеріальної та інвестиційної бази для піднесення пріоритетних галузей економіки, а також забезпечення зайнятості та зростання доходів населення. Саме це повинно було стати метою діяльності ТПП на другому етапі їх розвитку (2007-2010рр.). Ліквідація таких зон доцільна лише за умови, що не було досягнуто вагомих результатів на першому етапі їх функціонування. Як засвідчує досвід інших країн, ТПП за відповідного впливу держави є каталізаторами формування ефективно функціонуючої відкритої економіки.

8. Напрямки покращення інвестиційного клімату в Україні

Отже, проаналізувавши причини негативного інвестиційного клімату в Україні можна зробити висновки, що для його покращення потрібно:

1. Забезпечити інвестиційну безпеку шляхом здійснення виробничих нагромаджень і капітальних вкладень на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію й технологічне переозброєння економіки.

2. Інвестиційна безпека України повинна передбачати також дотримання оптимального співвідношення національних та іноземних інвестицій.

3. Забезпечити належне фінансування науково-технічної сфери.

4. Удосконалити нормативно-правову бази з питань регулювання фінансового сектору економіки у тому числі з питань вдосконалення захисту прав інвесторів.

5. Проводити політику активного державного захисту позицій національного капіталу, а також стимулювання не лише кількісного зростання прямих іноземних інвестицій, а й їх якісних параметрів.

Отже, сьогодні, поза сумнівом, Україні потрібні певні перетворення для поліпшення внутрішніх і зовнішніх інвестиційних процесів. Вдале поєднання загальнодержавної та регіональної інвестиційної політики забезпечить необхідні умови для сприятливого функціонування інвестиційного ринку України. Наявні позитивні зрушення і тенденції на інвестиційному ринку треба підтримувати й розвивати, а це неможливо зробити без певного інструментарію прийняття правильних рішень. Будь-які управлінські рішення слід обґрунтовувати на підставі наукових підходів, систем прогнозування, моделювання певних умов та ситуацій. Тому саме розробка й використання сучасних моделей інвестиційного ринку України дасть змогу забезпечити належний рівень стійкості регіональних інвестиційних процесів, а це, у свою чергу, приведе до поліпшення інвестиційного клімату в країні та її регіонах, пожвавить загальнодержавну інвестиційну активність, зміцнить позиції України у світових рейтингах інвестиційно-привабливих країн.

Література

1. Івашко О. А. Фінансовий механізм реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності в Україні: [монографія] / О. А. Івашко. – Луцьк: Волинська мистецька агенція “Терен”, 2011 – 220с.
2. Інвестиційний клімат України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/.../invest_klimat%2004_12.